

Stabilitatea economică: pilon central al securității naționale

Iuliana DRĂGĂLIN,
Expertă în domeniul economiei

MATERIALUL ESTE ELABORAT ÎN CONTEXTEL PROIECTULUI „CAMPANIA DE INFORMARE PRIVIND OBIECTIVELE POLITICILOR DE SECURITATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA” IMPLEMENTAT DE PLATFORMA PENTRU INIȚIATIVE DE SECURITATE ȘI APĂRARE (PISA) ȘI SUSTINUT DE CENTRUL DE LA GENEVA PENTRU GUVERNAREA SECTORULUI DE SECURITATE (DCAF), ÎN CADRUL PROIECTULUI „CONSOLIDAREA GUVERNĂRII SECTORULUI DE SECURITATE ÎN MOLDOVA”, FINANȚAT DE SUECIA.

Stabilitatea economică reprezintă starea economiei caracterizată prin lipsa dezechilibrelor majore, care ar putea duce la crize sistemice, incapacitatea instituțiilor financiare de a efectua uniform operațiuni sau la căderea piețelor financiare. Această condiție este esențială pentru funcționarea economiei naționale.

Pentru a menține stabilitatea economică, este important să se gestioneze atât riscurile actuale, cât și cele potențiale, prin implementarea unor instrumente macroprudențiale [1] care să prevină acumularea de riscuri sistemice. De asemenea, este important să se mențină încrederea populației în sistemul financiar. Acest lucru presupune menținerea unei creșteri economice constante, a unor rate ale inflației scăzute și stabile, a unui nivel redus de șomaj și a unei politici economice previzibile.

Toate aceste aspecte creează un mediu favorabil pentru investiții și planificare pe termen lung. În esență, stabilitatea economică asigură că fluctuațiile din economie nu sunt severe și că există un cadru economic solid care să sprijine activitățile economice sănătoase și creșterea sustenabilă.

Economia a reprezentat întotdeauna și va continua să fie unul dintre pilonii esențiali în asigurarea unui nivel adecvat de securitate la nivel național, regional sau internațional. Interdependența dintre securitatea națională și puterea economică devine evidentă într-un context global în continuă schimbare, în care importanța puterii economice crește semnificativ în determinarea rolului unei națiuni la nivel regional și global.

Există o puternică dependență între cele două componente, respectiv dezvoltarea economică și securitatea. Astfel, cu cât este mai dezvoltată economic o țară, cu atât mediul său de securitate este mai stabil.

[1] Prefixul „macro” indică faptul că politicile sau măsurile se referă la întregul sistem financiar sau la părți semnificative ale acestuia, și nu la instituții financiare individuale. În schimb, politicile de supraveghere sau de reglementare destinate instituțiilor financiare individuale sunt cunoscute drept „politici microprudențiale”.

Similar, inversul este adevărat: cu cât este mai stabil un mediu de securitate, cu atât dezvoltarea economică a unei țări este mai puternică și, evident, mai sustenabilă. Acest lucru poate fi observat printr-o analiză atentă a țărilor dezvoltate.

Astfel, dacă luăm în considerare principalele puteri mondiale, constatăm că acestea sunt țări cu un mediu de securitate stabil. Singurele amenințări majore la adresa securității naționale sunt terorismul și calamitățile naturale, dar acestea pot fi controlate într-o măsură mai mare decât în țările în curs de dezvoltare.

Schimbările frecvente în contextul politic, economic și militar din ultimii ani reflectă o accentuare semnificativă a disparităților economice între diferite țări și regiuni, generând riscul unei crize economice severe. În prezent, este tot mai evident că deciziile economice au un impact considerabil asupra securității în cadrul relațiilor internaționale, deoarece toate aspectele legate de securitate și apărare necesită resurse financiare, umane și materiale adecvate.

Abordarea noastră se axează pe analiza economiei ca parte integrantă a securității naționale, iar mediul este considerat un pilon al stabilității atât la nivel național, cât și internațional. Securitatea națională se bazează pe un fundament economic bine definit, care trebuie să ofere resurse materiale, financiare, științifice și umane adecvate. Prin urmare, securitatea economică reprezintă o componentă esențială a securității naționale, în special atunci când situația economică reflectă caracteristici precum echilibrul, legalitatea și dezvoltarea durabilă. Cei mai importanți factori de risc care afectează securitatea unui stat sunt de natură economică, cum ar fi riscurile legate de aprovizionarea cu materii prime, lipsa fondurilor necesare pentru investiții, absența piețelor, degradarea mediului înconjurător, lipsa fiabilității centralelor nucleare și restricțiile privind accesul la resursele naturale.

Bazându-se pe strategii elaborate, economia pune în aplicare concepțiile politice, dezvoltând politici financiare eficiente și raționale. În același timp, interesele economice și financiare formează un suport solid al politicilor de stat. Prin urmare, calitatea reală a politicilor economice și financiare depinde de combinarea elementelor menționate anterior cu responsabilitățile militare, sociale, de mediu și culturale ale unui stat. Scopul este de a dezvolta procese decizionale favorabile care să ducă la evoluții pozitive în ceea ce privește securitatea economică.

În ultimele decenii, se conturează o nouă ierarhie a domeniilor de securitate, în care componentele predominante sunt cele economice, ecologice, politice și, ulterior, militare. Lupta pentru resurse s-a intensificat, iar economia a devenit un adevărat loc de confruntare în vederea atingerii obiectivelor strategice și politice de securitate ale statelor. Cu alte cuvinte, o pierdere în domeniul economic ar echivala cu o pierdere semnificativă de capital politic, ceea ce înseamnă adeseori o înfrângere mult mai grea decât una militară.

Securitatea națională, pilon de susținere al dezvoltării economice

Într-un stat cu un mediu de securitate stabil, economia înregistrează creștere, ca de exemplu Germania, unde cheltuielile de apărare pentru 2024 sunt în jur de 51,8 miliarde de euro, cu 1,7 miliarde de euro mai mult decât anul trecut. Economia Germaniei a crescut cu 0,2% în primul trimestru din 2024, peste așteptările pieței, care se așteptau la o creștere de 0,1%, și după o contracție de 0,5% în perioada anterioară, de exemplu Acest lucru se datorează, în primul rând, faptului că statul își permite să participe la parteneriate benefice și să încheie alianțe care pot atrage investiții străine. Acest lucru permite statului să își dezvolte infrastructura economică, să își valorifice potențialul turistic, să dețină piețe stabile și să aibă o rată scăzută a șomajului și un nivel ridicat al nivelului de trai. De asemenea, o națiune dezvoltată economic poate negocia termeni favorabili în timpul schimburilor economice, poate atrage investiții străine, poate asigura un nivel de trai decent pentru cetățenii săi și poate alocă fonduri substanțiale sectoarelor importante precum sănătatea, educația, protecția socială - prerechizitele unui mediu de securitate stabil. De asemenea, are un PIB ridicat și, astfel, un buget de apărare constant ridicat de exemplu PIB-ul Germaniei în dolari actuali a crescut cu 6,3%, sau 1.610 miliarde de dolari, în 2023, până la un nivel de 27.360 de miliarde de dolari, comparativ cu o creștere de 9,1%, sau 2.150 de miliarde de dolari, în 2022 [2].

Principalele riscuri și vulnerabilități actuale în

2] Germany's Defense Budget 2024. The Planned Increase Is Not Yet Enough. <https://dgap.org/en/research/publications/germanys-defense-budget-2024>

ceea ce privește securitatea națională sunt adesea influențate la nivel global de următoarele aspecte: competiția acerbă pentru controlul resurselor strategice, corupția națională și internațională, pandemia de COVID-19 a avut un impact profund asupra economiei globale, instabilitatea politică globală, generată de agresiunea armată a Federației Ruse în Ucraina, atacurile cibernetice asupra infrastructurii critice, instituțiilor guvernamentale și companiilor private pot cauza daune semnificative și pot compromite securitatea informațională și economică a unei națiuni, turbulențele economice globale, fluctuațiile piețelor și instabilitatea economică la nivel mondial pot avea efecte devastatoare asupra economiilor naționale.

Deși perspectivele de redresare economică post-pandemie și evoluția contextului geopolitic global erau promițătoare, acestea au fost perturbate de un nou șoc la începutul anului 2022.

Războiul de agresiune a Federației Ruse împotriva Ucrainei, a generat incertitudini semnificative la adresa stabilității economice mondiale, majorări ale prețurilor la energie și perturbări extinse în lanțurile de aprovizionare. Impactul agresiunii Rusiei în Ucraina a fost resimțit la nivel global, generând multiple dificultăți macroeconomice și financiare. Astfel, condițiile pentru stabilitatea financiară au suferit o deteriorare rapidă, iar această tendință s-a accentuat semnificativ în contextul instabilităților și incertitudinilor. Aceste efecte, asociate cu politici monetare relaxate, au creat presiuni inflaționiste globale, în timp ce consumul a continuat să crească. Potrivit celor mai recente evaluări realizate de către Banca Mondială, situația economico-financiară vulnerabilă împreună cu factorii de risc aferenți mențin mai multe riscuri la nivel ridicat, noi șocuri putând determina amplificarea tensiunilor și corecții semnificative pe piețele financiare internaționale și locale: riscul macroeconomic și riscul de piață, în contextul menținerii decuplării valorii activelor de fundamentele economice, pe fondul creșterii contagiunii, precum și riscul operațional, atacurile cibernetice intensificându-se la scară largă.

Consecințele economice cauzate de războiul din Ucraina sunt resimțite la nivel global prin afectarea comerțului, în special al celui de mărfuri, Rusia fiind un furnizor major la nivel mondial de petrol, gaze și metale și, împreună cu Ucraina, de grâu și porumb, astfel că scăderea ofertei acestor mărfuri a avut un impact semnificativ asupra prețurilor. Presiunile mari și mai persistente ale prețurilor au

condus, de asemenea, la o înăsprire a politicii monetare în multe țări.

Cu toate acestea, sistemul financiar a manifestat reziliență și a reușit să își mențină funcția de finanțare a activității economice. În aceste condiții, putem spune că conceptul de securitate națională trebuie privit în strânsă corelație cu noțiunile asociate, cum ar fi interesele naționale, sistemul și instituțiile de securitate națională, strategia și politica de securitate națională și mijloacele de securitate, obiectivele politicii de securitate națională și principiile de securitate națională. Bazându-ne pe aceste corelații, securitatea trebuie abordată ca un sistem, deoarece conceptul implică mai multe dimensiuni - politică, socială, militară, economică și informațională.

Provocările de reziliență economică a Republicii Moldova în contextul războiului din Ucraina

Reziliența economică reprezintă capacitatea unei țări de a face față și de a se adapta la șocuri și provocări economice, menținând în același timp o creștere durabilă și o stabilitate macroeconomică. Republica Moldova, una dintre cele mai vulnerabile țări din punct de vedere economic din Europa, fără ieșire la mare și cu resurse naturale limitate, a întâmpinat numeroase provocări pe parcursul dezvoltării economice. Republica Moldova se confruntă cu o situație complexă legată de emigrarea masivă a cetățenilor în căutarea unor oportunități de muncă în străinătate. Remitențele primite de la acești muncitori moldoveni reprezintă o parte semnificativă din veniturile economiei naționale. Cu toate acestea, această dependență excesivă de remitențe expune economia Moldovei la riscuri externe, deoarece este afectată de instabilitatea politică și economică din țările în care lucrează emigranții. Orice perturbare în economiile acestor țări poate reduce remitențele trimise în Moldova și poate afecta indirect stabilitatea economică internă.

În plus, emigrarea în masă afectează piața muncii interne din Republica Moldova, generând o lipsă de competențe și resurse umane în diverse sectoare economice. Această lipsă de resurse umane poate îngreuna inovația și creșterea productivității. De asemenea, dependența de remitențe poate descuraja inițiativele antreprenoriale și diversificarea economică, având un impact negativ asupra dezvoltării economice pe termen lung a țării.

Conștient de aceste riscuri, Guvernul Republicii Moldova a identificat securitatea economică ca un obiectiv strategic crucial. Acest lucru este reflectat în ultimele documente strategice, cum ar fi Strategia de Securitate Națională, care subliniază importanța legăturii dintre securitatea economică și securitatea națională în general. Această strategie recunoaște că stabilitatea economică este fundamentală pentru menținerea securității naționale și că vulnerabilitățile economice pot deveni vulnerabilități de securitate.

Pentru a aborda aceste provocări, Strategia securității naționale [3] include măsuri precum diversificarea piețelor de export/ import pentru a reduce dependența de anumite țări, îmbunătățirea reglementărilor pentru a atrage investiții străine directe într-un mod care să sprijine interesele naționale, și consolidarea capacităților interne de a răspunde la crize economice. De asemenea, se pune un accent deosebit pe protecția infrastructurii critice și pe securizarea lanțurilor de aprovizionare pentru elemente esențiale, cum ar fi energia și resursele tehnologice.

Creșterea interdependențelor internaționale în contextul securității naționale a Republicii Moldova, împreună cu îngrijorările recente privind investițiile străine în sectoarele strategice și riscurile asociate cu instabilitatea regională, subliniază necesitatea evaluării riguroase a riscurilor potențiale la adresa securității naționale. Aceste evaluări sunt esențiale pentru a identifica și a contracara vulnerabilitățile care ar putea fi exploatate în cadrul unui conflict sau în scenarii de criză economică și politică. Anumite sectoare, precum energia, telecomunicațiile, transportul și infrastructura critică, sunt vitale pentru funcționarea societății moldovenești.

Perturbările în aceste sectoare pot avea efecte asupra întregii economii și securității naționale. Investițiile străine, deși aduc capital, tehnologie și potențial pentru dezvoltare, pot introduce riscuri de securitate, inclusiv dependența excesivă de entități și guverne străine care ar putea avea agende proprii sau potențial ostile. Situația de securitate în regiune poate influența direct stabilitatea internă a Republicii Moldova. De exemplu, conflictele din regiune afectează fluxurile comerciale, migrația populației și pot intensifica presiunile politice și sociale asupra resurselor interne.

[3] Hotărâre nr.. HP391/2023 din 15.12.2023 privind aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova.
https://presedinte.md/app/webroot/uploaded/Proiect%20SSN_2023.pdf

Conform raportului Fondului Monetar Internațional, 2023, anul 2022 a fost unul cu multe provocări pentru economia națională, fiind afectată în 2022 de multiple șocuri complexe, inclusiv situația de securitate din Ucraina și regiune, precum și dinamica prețurilor la resursele energetice rămân principalele surse de incertitudine și riscuri [4]. Șocurile externe cu care s-a confruntat Republica Moldova în această perioadă, în special șocul cauzat de creșterea dramatică a prețurilor la gaz, carburanți și la energia electrică, dar și scumpirile în lanț care au determinat creșterea galopantă a inflației, au afectat stabilitatea economică pe mai multe filiere. Activitatea economică a înregistrat un declin semnificativ, iar indicatorii bugetului public național, dar și ai sectorului extern s-au deteriorat. În aceste circumstanțe dificile, sistemul financiar a rezistat și s-a adaptat șocurilor economice externe. Cu toate acestea, situația devine și mai complicată având în vedere conflictul înghețat din regiunea transnistreană, care prezintă un risc major pentru economia națională.

Competitivitatea și reziliența economiei naționale sunt supuse unei presiuni considerabile, iar evaluarea acestor aspecte ca factori ai securității economice devine tot mai importantă pentru a gestiona consecințele crizei regionale și pentru a stimula dezvoltarea economică. Impactul conflictului dintre Ucraina și Rusia, care continuă să se desfășoare, este resimțit la nivel global, afectând securitatea alimentară și energetică mondială și chiar cele mai puternice economii europene. Pentru Republica Moldova, care este o economie relativ mică și se confruntă direct cu acest conflict la frontierele sale, impactul este și mai accentuat.

Fortificarea capacităților de adaptare și de răspuns mai eficient la provocările interne și externe este deosebit de importantă, mai ales în contextul abordării adecvate a crizelor și a sprijinului extern acordat de Uniunea Europeană, având în vedere statutul de țară candidată la UE, Republica Moldova beneficiind de o deschidere sporită către finanțare și sprijin din partea Uniunii Europene.

Accentuarea importanței asistenței financiare pentru consolidarea rezilienței este cu siguranță oportună, deoarece aceasta subliniază cât de crucială este reziliența, atât

pentru Republica Moldova, cât și pentru Uniunea Europeană. Asistența financiară menționată este structurată în jurul a cinci priorități distincte:

- **Facilitarea dezvoltării economice și a conectivității:** Această prioritate vizează sprijinirea creșterii economice și a conectivității în Republica Moldova. Investițiile în infrastructură și în facilitarea accesului la piețele internaționale pot contribui semnificativ la stimularea dezvoltării economice durabile.
- **Sprijinirea reformelor:** Această prioritate este concentrată pe susținerea reformelor structurale în Republica Moldova. Consolidarea capacității administrative și oferirea de consultanță pot juca un rol crucial în îmbunătățirea eficienței instituționale și în promovarea bunei guvernări.
- **Asigurarea securității energetice:** Având în vedere importanța securității energetice pentru stabilitatea economică și securitatea națională, această prioritate vizează garantarea accesului la surse de energie fiabile și sustenabile în Republica Moldova.
- **Consolidarea securității interne și a sectorului de apărare:** Această prioritate are în vedere întărirea capacității de securitate internă și consolidarea sectorului de apărare al Republicii Moldova. Acest lucru poate contribui la menținerea stabilității și securității în țară și la consolidarea parteneriatului cu UE în domeniul securității.
- **Combaterea dezinformării și promovarea comunicării strategice:** Dată fiind importanța informației și a comunicării în societatea modernă, această prioritate vizează contracararea dezinformării și a știrilor false, precum și promovarea unei comunicări strategice eficiente în Republica Moldova.

Aceste priorități reflectă nevoile și provocările specifice ale Republicii Moldova și arată angajamentul UE în sprijinirea țării în domenii cruciale pentru dezvoltare, securitate și stabilitate.

Conștientizarea faptului că interesele fundamentale ale Republicii Moldova și ale cetățenilor săi sunt cel mai bine asigurate prin transformarea profundă a instituțiilor, practicilor și legislației în conformitate cu modelele de succes ale țărilor europene, creează premisele necesare pentru aderarea ulterioară a Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Procesul de integrare europeană al Republicii Moldova promovează revitalizarea și restructurarea economiei naționale, modernizarea industriei și agriculturii, și creșterea competitivității pe plan intern și extern.

[14 IMF Report 2023. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2023/>

Aceste obiective pot fi realizate numai prin implementarea unor strategii și politici economice adecvate, inspirate din modelul european, și prin inițierea unor reforme ample, menite să apropie Republica Moldova de standardele și cerințele sociale și economice europene.

Ținând cont de lecțiile oferite de traiectoria de dezvoltare a Republicii Moldova din ultimele două decenii, de precedentele procese și documente de planificare strategică națională și de necesitatea de a asigura o evaluare obiectivă a impactului politicilor, Strategia de Dezvoltare Națională „Moldova 2030” propune o viziune puternic centrată pe oameni și pe drepturile lor social-economice fundamentale. Pentru a aborda provocările economice la nivel global, Strategia include inițiative pentru modernizarea infrastructurii și a rețelei de transport conform standardelor Uniunii Europene, precum și facilitarea accesului pe piețele internaționale pentru producătorii locali, în special cei din sectorul agricol. În contextul accelerării schimbărilor climatice, documentul strategic propune promovarea cooperării regionale și internaționale pentru gestionarea colectivă a problemelor asociate încălzirii globale, inclusiv schimbul de bune practici și expertiză în domeniul protecției mediului. De asemenea, pentru a contracara utilizarea potențial dăunătoare a tehnologiilor transformative de către actorii statali și nonstatali agresivi, Strategia prevede măsuri pentru sporirea rezilienței cibernetice a Republicii Moldova.

Concluzii

Reieșind din cele expuse mai sus, putem deduce că stabilitatea economică poate fi definită ca o stare specifică a economiei în care suveranitatea economică, atât internă, cât și externă, este protejată și în care există un mediu concurențial între actorii relațiilor economice, inclusiv între organele guvernamentale și entitățile economice. Această stare asigură o creștere economică stabilă și dezvoltare durabilă a economiei în ansamblu, cu consecința directă a satisfacerii optime a consumatorilor, societății și statului, și gestionarea eficientă a resurselor economice. De asemenea, stabilitatea economică include asigurarea condițiilor pentru protejarea intereselor economice, atât la nivel național, cât și internațional, protejând

împotriva amenințărilor interne și externe și menținând integritatea spațiului economic.

Prin urmare, stabilitatea economică este un pilon central al securității naționale, având un impact profund asupra bunăstării și securității unei națiuni atât pe plan intern, cât și pe plan internațional. O economie stabilă este mai rezistentă la șocuri și crize economice, precum recesiuni sau fluctuații ale piețelor financiare.

Capacitatea unei țări de a-și menține stabilitatea economică în fața acestor provocări poate reduce riscul de instabilitate internă și externă. Stabilitatea economică este esențială pentru securitatea națională a Republicii Moldova, fiind dependentă de capacitatea țării de a construi și întreține o forță militară credibilă și de a atinge un grad adecvat de securitate la nivel național, regional sau global. În contextul unei globalizări și integrări economice intensificate, economia moldovenească face față unor provocări semnificative care necesită o abordare prudentă și bine planificată. Aceste provocări includ nu doar fluctuațiile economice și deficiențele infrastructurii critice, dar și vulnerabilitățile create de dependența de piețele externe și de capitalul străin. Consolidarea și perfecționarea activității instituțiilor și mecanismelor economiei de piață, pe baza principiului liberei concurențe și solidarității sociale, reprezintă temeiurile unei dezvoltări economice sănătoase, capabile să-i asigure integrarea deplină în Uniunea Europeană, încadrarea în exigențele globalizării, accesul la resurse și pe piețele internaționale, rezistența la fluctuațiile economice și de securitate majoră.

Bibliografie

1. Annual Report. <https://www.ecb.europa.eu/press/annual-reports-financial-statements/annual/html/ecb.ar2022-8ae51d163b.ro.html>
2. Awez J., Khan, T., Falak, A. China-Pakistan Economic Corridor: A Comprehensive Guide to Enhancing Economic and National Security, Stability, and Sustainability. In: *Journal of Economic Sciences*, p. 13–26. <https://doi.org/10.55603/jes.v2i1.a2>
3. Germany's Defense Budget 2024. The Planned Increase Is Not Yet Enough. <https://dgap.org/en/research/publications/germanys-defense-budget-2024>
4. Hotărâre nr. HP391/2023 din 15.12.2023 privind aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova. https://presedinte.md/app/webroot/uploaded/Proiect%20SSN_2023.pdf
5. Kawalerski P. Pillar of Poland's security socio structure in 1989-2014. In: *National Security Studies*, 11(1), p. 109–130. <https://doi.org/10.37055/sbn/129884>
6. Kosach I., Kormilo A. Strategic management of environmental and economic security. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-32>
7. Skrynkovskyy R., Kniiaz S., Tsyuh S., Rusyn-Hrynyk R., Konovalyuk I., Starchenko, A. Regulation of the economic security management system of business structures. *Electronic Scientific Publication "Public Administration and National Security,"* 5(27). <https://doi.org/10.25313/2617-572x-2022-5-8135>